

Fryktsesong

Øystein Helmikstøl

journalist i Psykologtidsskriftet

I en fryktpreget tid trengs en politisk psykologi, mener Inger Skjelsbæk.

– En 31-åring drepte nylig 84 mennesker og skadet mange flere på strandpromenaden her i Nice.

Hva kan man si nå?

– Tragedien føyer seg inn i rekken av grufulle hendelser som gjør at opplevelsen av utrygghet tiltar, noe som ble ytterligere forsterket av kuppforsøket i Tyrkia dagen etter da enda flere mennesker mistet livet.

– **Handler** massakren i Nice om politikk eller psykologi?

– Kommentarene etter tragedien viser at det han gjorde, tolkes inn i en politisk ramme. Selv om det også er mange ting som tyder på at dette var en gjerningsmann med store psykologiske problemer.

– **På hvilken måte er politisk psykologi relevant etter en slik hendelse?**

– Det er viktig å skjønne bedre hvordan slike grufulle hendelser blir forstått. Hvordan gjøres gjerningspersonen til en politisk aktør? Hva er det ved personen, volden og settingen som gjør at noe blir forstått politisk, av gjerningspersonen og av omgivelsene, mens andre hendelser ikke blir det? Skolemassakre som vi har sett i USA og i våre naboland, samt vår egen smertefulle erfaring med 22. juli 2011, viser hvor vanskelig disse grenseoppgangene er. I et forebyggingsperspektiv – i den grad slike hendelser overhodet kan forebygges – er det viktig å forstå hvordan politiske strømninger eller ideologier og psykologi virker sammen. Det er viktig å undersøke på hvilke måter enkelte ideologier legitimerer ulike former for vold på individnivå. Og motsatt: hvordan ulike individer bekler sine voldshandlinger ideologisk.

– **Norske psykologer er helsepersonell. Hvorfor skal de bry seg om politikk?**

– Helse er politikk, tenker jeg, på mange nivåer. Livet vårt er rammet inn av politiske forutsetninger; en velferdsstat som gir deg muligheter og rettigheter som de for eksempel bare kan drømme om i et land som USA. Det påvirker også hvilke rammevilkår som legger til rette for helse og *well-being*. For meg, som har jobbet med fred- og konfliktforskning, er rammene for folks liv og helse sentralt. Da jeg jobbet med doktorgraden min, gjorde jeg feltarbeid ved to psykososiale sentre i Bosnia. De jobbet med kvinner som hadde opplevd seksuelle overgrep under krigen. De som jobbet der, fortalte meg mye om hvordan det å forstå et traume i en krigssituasjon er veldig forskjellig fra i en fredssituasjon. Å få anerkjennelse for disse forskjellene av andre fagfolk, var veldig viktig for dem. Men jeg er helt sikker på at norske psykologer bryr seg mye om politikk.

– **Hva er politisk psykologi?**

– Politisk psykologi kan handle om mye forskjellig, fra gruppepsykologi, personlighetspsykologi og kulturpsykologi til samfunnspsykologi. Det er et flerfaglig felt der man tar opp spørsmål om hvordan psykologiske aspekter påvirker politiske beslutningsprosesser, vilkår og samfunnsutvikling. Og motsatt; hvordan individer og grupper blir påvirket av og lever under de politiske rammene som omgir dem.

– **Hvordan står det til med fagfeltet?**

– Politisk psykologi kan knapt sies å være et vitenskapelig felt i Norge i dag. Det finnes to bøker på norsk, en som kom ut i 1964 av Otto Klineberg, og Nora Sveaass og Nils Johan Laviks bok fra 2007. Internasjonalt finnes det flere tidsskrifter, og faglige nettvert som har årlige internasjonale og regionale konferanser og utdanningsløp, sånn som den internasjonalt anerkjente sommerskolen i

politisk psykologi ved Stanford University. Det er også sterke faglige miljøer i dette feltet i Irland, i Israel/Palestina, i USA og ved Lund Universitet i Sverige, bare for å nevne noen steder.

– På hvilken måte kan politisk psykologi være med på å fremme psykologidisiplinen vitenskapelig og etisk?

– Globale utfordringer knyttet til krig, terror, ekstremisme, migrasjon, miljø, internasjonal strafferett og mer er sentrale samfunnsaktuelle temaer der politisk psykologi har en plass. Jeg har truffet folk som jobber ved Den internasjonale straffedomstolen i Haag, som ønsker flere psykologer, klinikere og andre som kunne jobbe med spørsmål knyttet til internasjonale forbrytelser og menneskerettighetsovergrep. Da trenger man folk som kan psykologi, politikk og samfunnskunnskap. Vi trenger kunnskap om hva det betyr å ha overlevd i en borgerkrig og måtte bygge opp livet sitt igjen, forebygge utbrudd av nye kriger og oppblomstring av ekstremisme. Det er altfor ofte slik at de som jobber med globale utfordringer i internasjonale organer, har bakgrunn i andre samfunnsvitenskapelige disipliner enn psykologi, for eksempel statsvitenskap, økonomi og sosiologi. Dette synes jeg er synd. Mer undervisning i globale politiske utfordringer og psykologisk forskning på disse tror jeg derfor ville være bra.

– Du får nå sjansen til å gi tiden vi lever i, en diagnose.

– Jeg synes det er umulig å gi en diagnose på vår samtid, men den er jo preget av alarmisme i stor grad, som kan gi grobunn for ulike former for frykt. Samtidig er det slik at vi på mange måter ikke har hatt det bedre. Levevilkårene går opp og volden går ned, om man ser stort på det. Det er dermed mulig å skille ut områder der det er grunn til å ha berettiget frykt, for eksempel knyttet til miljøutfordringer, og kanskje bekymre oss litt mindre for andre trusler som kanskje ikke er så omfattende som det kan se ut som.

Takk til @ebjorshol, @ElseMarieMolund og @Mannsperson for twitter-tips til intervjuet.

Hvorfor NÅ?

- Førsteamanuensis ved Universitetet i Oslo Inger Skjelsbæk bruker sommeren til å jobbe fram en søknad til Horisont 2020 for et forskningsprosjekt om hvordan forebygge ekstremisme. Arbeidet ledes av Tore Bjørgo, leder i C-REX.
- 25. oktober arrangerer Skjelsbæk, Nora Sveaass og Sigrun Marie Moss en heldagskonferanse om politisk psykologi ved Institutt for fredsforskning (PRIO). De håper at dette kan bli startskuddet for et nordisk nettverk i politisk psykologi.
- Se utvidet versjon av intervjuet på psykologtidsskriftet.no.